

Germanicus

HAMO AJKIĆ

*Stari most -
simbol Mostara*

M O S T A R

1955

Mostarski Stari most . . .

»KO LI ZIDA MOSTA MOSTARSKOGA?
SVAK UPITA KADA NJIME PROĐE.
Njeko kaže: Rimske sveznaoce,
Njeko, da su gradili ga Turci«.

(Fr. G. Martić Hercegovac — 1878 g.)

I danas, ne samo stranci — turisti, već i mnogi građani Mostara isto se tako pitaju. Mnogi i mnogi stotinama i hiljadama puta prelaze preko Staroga mosta, a možda ne znaju njegovo porijeklo i njegovu starost.

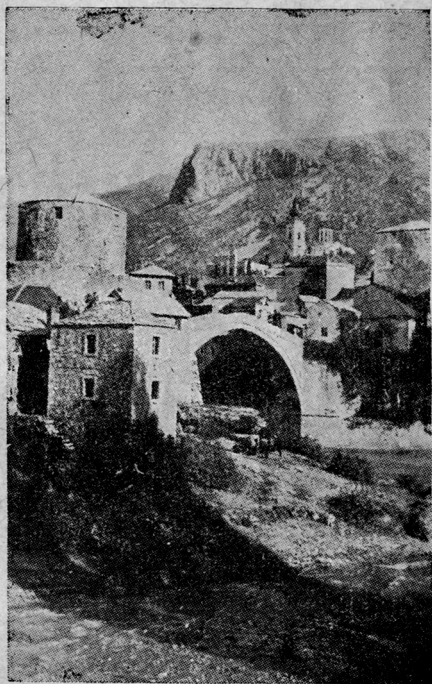
Ova skromna knjižica poslužiće im i pomoći, da saznaju kada je i kako sagrađena ova monumentalna građevina.

Naše narodne vlasti vode veliku brigu o svim kulturnim spomenicima, a naročito o ovome mostu. Mostarci čuvaju ovaj **simbol Mostara** kao relikviju jer je Stari most najljepši kulturni spomenik, koji Mostar uopšte ima.

Ovih dana počela su svestrana stručna ispitivanja konstrukcije Starog mosta, da bi se prešlo na temeljite konzervatorske radove, kako bi se ova turistička atrakcija sačuvala i zaštitila od propadanja.

Nakon tih radova Stari most — »skamenjeni polumjesec« opet će zasjati u svoj svojoj ljepoti i dobiće prvobitni izgled kakav je bio »pod svoju mladost«.

I sami Turci pridavali su veliku važnost ovomu mostu, pa su takođe 1738 i 1779 g. izvršili veće opravke na mostu.

Pogled na Stari most

Francuski putopisac A. Paullet, koji je 1658 godine bio u Mostaru, u svome putopisu, opisujući Mostar ističe Stari most, pa kaže: »Mi ostanmo pet dana u ovoj varoši u kojoj ne opazismo ničega osobita OSIM JEDNOGA MOSTA preko rijeke Neretve, čija je građa bez sumnje SMIONIJA I IMPOZANTNIJA OD MOSTA RIALTA U MLECIMA, premda je potonji NA GLASU KAO PRAVO ČUDO«.

Nepoznati njemački pisac u knjizi »DAS BAUWESEN IN BOSNIEN UND HERCEGOVINA«, piše o Starom mostu: »Iako stare ceste (turski drumovi) u tehničkom pravcu ništa ne pokazuju, što bi se moglo istaći, to nas sile gradnje starih mostova iz ovoga doba, da im se divimo osobito, kada pomislimo, da TADANJI NEIMARI NISU RASPOLAGALI POMOCNIM SRETSTVIMA TEHNIKE, kojima se danas mogu savladati i najteže građevinske poteškoće. NAJSTARIJA GRAĐEVINA OVE VRSTE JE NERETVANSKI STARI MOST U MOSTARU SA-GRADEN 1566 godine«.

Englezi, braća Evans bili su 1875 godine u Mostaru, pa je jedan od njih, po imenu Artur Evans, objavio u posebnoj knjizi svoje impresije sa ovoga putovanja. Opisujući Mostar, ovaj Englez, priča: **Mostar** nam se svidio više nego ma koji grad Bosne i Hercegovine. Munare, ako ih zamislite bez zašiljenog vrha, čine se kao nedovršeni KORINTSKI STUBOVI. Ljepota i elegancija mostarskih munara, dojmila nas se više od onih u Sarajevu... Ima divnih muških tipova, a među ženama i djevojkama i prekrasnih ljepotica, nagledati ih se ne možeš... **ALI NAJINTERESANTNIJI SPOMENIK STARE CIVILIZACIJE, SPOMENIK PO KOME JE I IME MOSTARU, TO JE VELIČANSTVENI MOST**, koji jednim jedinim lukom spaja obale Neretve. Turci tvrde da ga je sagrađio Sulejman Veličanstveni, jer ne mogu da se pomire s mišlju, da bi cvako MAJSTORSKO DJELO ARHITEKTURE mogao načiniti nevjernik. (K. M. — »7 dana«).

Evo, zašto se ova jedinstvena građevina neopravdano i pogrešno smatra djelom Rimljana i naziva »rimskim mostom«.

Poznato je i tačno je da je u XV vijeku, ako ne i ranije, postojao jedan most na Neretvi baš u današnjem »starom gradu«. Pored istorijskih djela kao dokaz služe nam i ostaci toga mosta. Oko 20 metara južnije od današnjeg Starog mosta na lijevoj obali Neretve baš ispod Zavičajnog muzeja, a 15 metara iznad Neretve ljetnog vodostaja, i danas se nalazi jedna kamena »noga« od toga još starijeg mosta. Taj most bio je postavljen baš u tome mjestu i imao je samo kamene stubove (noge) s jedne i s druge obale Neretve, dok je sva ostala konstrukcija bila od drveta i željeznih lanaca. Po ovom ranijem mostu i grad Mostar je dobio svoje ime.

Prvi spomen o ovom »lančanom mostu« nalazimo u djelima, po Evliji, »latinskih istorika« tj. Dubrovčana MAVRA ORBINIJA (1601) i PETRA LUKARIĆA (1605).

Turski geograf XVII vijeka ĆATIB ĆELEBIJA — zvani Hadži Kalfa, (da se razlikuje od putopisca Evlije Ćelebije), malo nam opširnije javlja o ovom mostu: »U Mostaru ima most na jedan svod, sazidan 1566 godine. Pošto je većina bašča s one strane rijeke, (desna obala Neretve od »Baščina« — danas ulica Rade Bitange — preko »cerničkog polja« — kvart CERNICA, tako se zove po cerovoj šumi —, pa sve do vrela Radobolje u Ilićima bila je prije dolaska Turaka nenaseljena, ali pretvorena u bašče gajeve, vrtove, voćnjake i vinograde M. A.), TO SE FANIJE (preko Neretve) PRELAZILO JEDNIM VELIKIM DRVENIM MOSTOM, KOJI JE VISIO NA LANCIMA, i pošto nije bio utvrđen, tako se tresao, da se preko njega sa smrtnim strahom prelazilo. Poslije osvojenja ove pokrajine stanovnici zamole sultana Sulejmana Zakonodavca, da im načini most od kamena... Ovaj sultan Sulejmanov most je na JEDAN JEDINI SVOD, čiji prečnik hvata 50 aršina, DJELO VJEŠTAČKO, KOJE ĆE DA ZAPREPASTI SVE MAJSTORE (arhitekta) SVIJETA«. (Spomenica Srpske k. akademije, Beograd 1882 — prevod Stojana Novakovića).

I danas ko se prvi put uspenje na Stari most, iako on nije od drveta i željeznih lanaca, mora se sasvim, po nekom nagonu, čvrsto držati za ogradu mosta, jer ima osjećaj da će se survati u Neretvu, a takođe osjećaj kako ga podilaze neki »mravi« jeze. Tek kada prođe preko mosta, pa se povrati, onda se oslobodi toga straha i osjećaja. I njegova velika visina uliva čovjeku strah. Evlija sam kaže: »S litice na liticu izvišena je čuprija pod nebesa kao duga...« Kako je tek moralo izgledati strašno prvim prolaznicima preko Starog mosta? Daje nam odgovor uništeni natpis - tarih: »Ravna duzi sagradila se ova čuprija. O bože, ima li joj prilike na ovom svijetu?... KADA BUDEMO PRELAZILI ČUPRIJU, DAJ GOSPODARU, DA JE I MI PREDEMO«... U to vrijeme na mostu nije bilo nikave ograde, dok danas postoji željezna ograda.

Naši stari su bez straha prelazili preko Starog mosta i na dan 23 oktobra 1851 godine, kada je Neretva, kako se pamti, najviše nadošla, i kada je prijetila opasnost, da voda sruši most, jer je stari »Kunjundžiluk« bio već visoko potopljen. Šta više odvažniji Mostarci su, vezani za sami most, sjekirom i bradvama cjepali balvane, koje je Neretva bila nanijela i odbijali čitava stabla, da ga sačuvaju od stihije neukroćene i pomamne rijeke.

I, najzad, sami natpisi uklesani u kamenu mosta, na turskom jeziku, dokazivali su i dokazuju, (utvrđeno je da ti natpisi nisu bili naknadno uzidani M. A.), da je Stari most u Mostaru podignut 1566 godine odnosno 974 po starom muslimanskom kalendaru tj. po Hidžretu.

Možda je to, što je navedena 974 godina po Hidžretu kao godina gradnje mosta i navelo Hiljferdinga i druge, da njegovu gradnju pripisuje Rimljanima, misleći da je građen 974 po novom kalendaru?!

Natpis »DŽISRI BINA SENE 974«, što znači »GRADNJA MOSTA 1566«, (974 po Hidžretu odgovara 1566 po n. k. M. A.), do danas se održao. Drugi natpis — tarih (hronostih) »KUDRET KEMERI«, (moć svoda), koji navodi spomenuti Evlija Čelebija, danas se ne može naći, jer je prilikom popravke

mosta 1738 godine uništen odnosno zamalterisan od nestručnih ljudi, koji tome nisu pridavali važnosti. Kada bi se zbrojile brojčane vrijednosti toga tariha (»KUDRET KEMERI«), a svako slovo ovdje pretstavlja po jednu brojku, onda oni daju zbir tj. godinu 974 kao godinu gradnje mosta po Hidžretu, a što odgovara 1566 godini.

Dakle Stari most su sagradili Turci i to na molbu Mostaraca, a po nalogu sultana Sulejmana Veličanstvenog (vladao 1520—1566) u godini 1566 tj. u zadnjoj godini njegove vladavine. To je činjenica koja se ne da oboriti.

Graditelj mosta nije Kodža Mimar Sinan sin Abdul Menan agin, kako nam to tvrdi Evlija Čelebija pripisujući gradnju mosta čuvenom arhitekti toga doba, nego je most sagradio njegov učenik i pomoćnik HAJRETIN (Hajrudin). Možda je Mimar Sinan samo izradio projekt mosta?

To nam dokazuje turski historičar Ahmet Refik u svome zapaženom djelu »Mimar Sinan« (1490—1588) — izdanje Tehničkog univerziteta u Carigradu 1931 godine.

Ovaj turski historičar to tvrdi na temelju pismenog dokumenta, kojeg je pronašao u Carigradskom arhivu. Naime, u luci Makarska trebalo je sagraditi neku tvrđavu, pa je čuvenom arhitektu Mimar Sinanu, od Porte izdat nalog, da pošalje jednog graditelja za gradnju te tvrđave. Taj dokumenat u prevodu glasi:

»Mimar — baši (nagraditelju) naredba je ova: Hercegovački beg Husein, neka mu je slava trajna, poslao je pismo na moju sretnu Portu i izvijestio, da je za gradnju grada, koja je naređena da se podigne u luci Maarška (Makarska) potreban graditelj. KAKO JE U GRADITELJSTVU SPOSOBAN HAJRETIN (Hajrudin), KOJI JE PRIJE NEKOG VREMENA SAGRADIO MOSTARSKI MOST, predložio je, da se ON postavi za gradnju spomenutog grada i pošalje«.)

(A. Nametak: »Mostarski Stari most« — »Napredak« — br. 11 i 12 — 1932).

Ovaj dokumenat pisan je 7 aprila 1568. godine tj. dvije godine nakon gradnje Starog mosta.

Sve do objavljivanja ovog dokumenta (1931) po Ahmetu Refiku, svi turski i drugi historičari, pripisivali su gradnju Starog mosta samom Mimar Sina-nu, jer su se divili i čudili smionosti i impozantnosti ovoga mosta. Prosto nisu mogli vjerovati, da je neko drugi osim njega mogao sagraditi takvo majstorsko djelo.

I zaista je Stari most rijetka građevina i predstavlja najmonumentalniji spomenik stare tursko-arapske arhitekture.

Iako je, dakle tačno utvrđeno, da je 1566. godine sagrađen mostarski Stari most, ipak to ne znači, da je baš u toj godini i započeta gradnja mosta. Prema jednoj zabilješci nekog turskog hroničara, (koju je među rukopisima pronašao u arhivu Zemaljskog muzeja u Sarajevu Mostarac prof. A. Nametak), gradnja mosta započeta je već u oktobru 1557. godine pod nadzorom Mehmeda Karadžozbega, koji je u to vrijeme stolovao u Mostaru. Baš 1557. godine dovršena je poznata i najljepša mostarska Karadžozbegova džamija. Prema tome Stari most je građen punih 9 godina.

Radi probe da li će zamisao i projekt ovog mosta uspjeti Mostarac Nesuhaga Vučijaković sagradio je iz vlastitih sretstava 1564. godine »KRIVU ČUPRIJU«, koja predstavlja u minijaturi Stari most. Ova »Kriva čuprija« i danas postoji na rijeci Radobolji nedaleko od Starog mosta.

Stari most dugo vremena bio je jedini sigurni prelaz preko Neretve, ne samo u gradu Mostaru, nego i od njezina izvora do ušća u Jadransko more. Pored toga što je služio Mostarcima za prelaz u njihove bašče, most je služio Turcima i za okupatorske svrhe i samu obranu grada od upada Mlečana. Mnogobrojne karavane iz Dubrovnika za Bosnu, Srbiju i Carigrad i obratno prelazile su preko ovog mosta.

Kod Turaka je bio običaj, da kažnjavaju osuđenike baš na samom mostu, ispod mosta ili u blizini mosta. Poznato je da su Ilija Birčanin i Aleksa Nenadović pogubljeni ispod mosta na Kolubari. U

Sarajevu su se kazne izvršavale na Latinskom mostu. Takva sudbina nije mogla mimoći ni mostarski Stari most. To su Turci radili iz razloga, što se preko mostova moralo prelaziti, pa da bi prolaznici htjeli ili ne, vidjeli kako završavaju oni, koji svojim nedjelima? zaslužuju smrtnu kaznu. Sve do 1866 godine »na pržini« ispod Starog mosta vršena su razna pogubljenja, a naročito nabijanje na kolac i sječa glava osuđenika. Posljednja takva žrtva te godine bio je jedan Nevesinjac koji je ubio svoga agu. (Tihomir Đorđević: »Beleške...«, Beograd — 1939).

Ipak ta krvoprolića na tom mjestu, niukoliko ne umanjuju vrijednost ovog kulturnog spomenika.

Turci su dekretima postavljali svoje pouzdane ljude za čuvare odnosno nadzornike Starog mosta. Takav jedan dekret iz 1649 glasi: »Na mjesto umrlog Hasana, a na predlog temišvarskog šefa finansija Bektaša imenujem timarskog šefa finansija Mehmeda nadzornikom sultan Sulejmanova mosta u Mostaru«. Dakle, u turskim dokumentima ovaj most naziva se sultan Sulejmanovim mostom.

Stari most sagrađen je od kamena MILJEVINE — tenelije, koji se vadio iz Mukoš, gdje i danas postoji kamenolom kod Ortiješa, 4 km. udaljen od grada.

Rijeka NERETVA, a tako se zove i desna pritoka BUGA, ispod mosta je široka 39 metara, a čitav kameni zidani luk — raspon mosta hvata u promjeru 27,34 m. Unutrašnja visina, ničim nepodupiranog luka, iznosi 17,85 m., a širina mosta je 4,55 m. Visina mosta od vrha do ljetnog vodostaja Neretve iznosi 22 m. **Naziv NERETVA dovodi se u vezu sa keltskim NERTO, što znači SNAGA — snažna rijeka.**

Put koji vodi preko mosta je skroz kaldrmisan, svaki kamen mosta utvrđen je željeznim klinovima i zaliven olovom, a u malter su miješana jaja, mlijeko i kostret (kozja dlaka) radi čvrstine. A to sve su osobine turskih puteva i turskih građevina, što pored tursko-arapskog stila, takođe dokazuje, da su ga sagradili Turci.

S lijeve i s desne obale Neretve, uz sami most, nalaze se visoke, od kamena podignute, kule (utvrde) koje — dokazano je služe za ravnotežu i sigurnost.

nost samoga Starog mosta. Ove kule nisu postojale kada je 1664 Evlija Čelebija prolazio kroz Mostar, već su postojale manja kula s lijeve strane, a s desne samo ona prizemna zgrada — stražarnica i onaj »čošak« nad ulazom na most, gdje su se obično sastajali ljudi od nauke.

— Evlija Čelebija navodi, da je Ibrahim efendija Roznamedžija, dvorski hroničar sultana Murata IV (1623—1640), inače rođeni Mostarac sproveo vodu (iz »Tabhane« (turska fabrika koža kod javnog kupatila), s desne strane na lijevu stranu grada preko samog mosta, pa kaže: **Čuprija je takva da i pod njom i nad njom voda teče**. Poznato je da je Mostar već u XVI. vijeku imao vodovod, dva javna kupatila i 127 kućnih banja.

Za Evliju je bila senzacija kada je vidio tadašnje dječake, kako skaču »glavačke« — sunovrat i »na noge« s vrha Starog mosta. Šta bi rekao danas kada, u ljetnim danima, to se skakanje vrši masovno?

Mostarac Husein Čatrnja poznati pod pjesničkim imenom Husami, (čiji potomci i danas žive u Mostaru), opjevao je događaj i senzaciju prvog reda za tadašnji Mostar, kada je 1669 godine neki ALE ŠAHIN (Soko) PEHLIVAN preko zategnutog konopca iznad Neretve i Starog mosta, a utvrđenog za kule »Taru« i »Halehinovku«, prešao sa svojih 12 učenika s jedne strane na drugu.

Kula na lijevoj strani mosta zvana »Tara«, po nekima »Herceguša« sagrađena je 1676 godine, kako se to vidi iz samog natpisa, koji i danas postoji. Kula ima 6 spratova, baza joj je polovica kružnice sa prečnikom od 12 m., a zidovi su joj debeli 3,25 m. Turcima je služila za barutanu (magacin municije).

Kula s desne strane zvana »Halebinovka«, čija se građa pripisuje junačkom braniocu Mostara kaptanu Halebiji, sagrađena je godinu dana kasnije od kule »Tare«. Služila je za smještaj posade tvrđave, stražarnicu i tamnicu. Iz ove tamnice pobjegao je uz pomoć jednoga zatvorenika — slobodnjaka Arnauta, čuveni hercegovački junak Stojan Kovačević, koji je u njoj proveo od 1872 do 22 avgusta 1875 godine.

Kada je 1861 godine glavna mostarska čaršija, u to doba, Kujundžiluk gotovo sva izgorila zaprijetila je velika opasnost ne samo kuli »Tari«, tada punoj eksplozivna, već i Starom mostu. Razumljivo je, da je opasnost, u kojoj se nalazilo to umjetničko djelo, držala u napetosti tadašnju cijelu hercegovačku javnost. Ne samo da je ovaj most sa kulama jedinstven zbog svoje osobine, (što je u jednom luku), nego je i znatno umjetničko djelo, zanimljiv arhitektonski i rijedak kulturni spomenik, bez kojeg se Mostar ne može zamisliti. Tadašnji čitav Mostar morao se iseliti na obližnja brda. Požar je bio obuhvatio i zidove kule »Tare«, ali je odvažnošću jednog topčijskog vojnika vatra oko kule ugašena i tako spašena kula i sami most od strašne eksplozije i uništenja. Radi toga je odmah sav eksploziv prenešen iz kule u novosagrađenu barutanu na »Skakalima«.

To su uglavnom istorijski utvrđene činjenice o gradnji Starog mosta u Mostaru. Ovdje je citirano ukratko radi dokumentacije samo ono što su naši i strani pisci i istoričari zabilježili i utvrdili o mostu. Moglo bi se istina navesti i još mnogo drugih tekstova, ali su oni izostavljeni, jer nam ni oni neće kazati ništa drugo, već da je Stari most zaista sagrađen 1566 godine i da se most smatra jednim od izvanrednih i dragocjenih spomenika istorije i prošlosti, rijedak primjerak ljudske djelatnosti, koji je po svojoj ljepoti i grandioznosti poznat i van granica naše zemlje.

I zbog toga Mostarci nisu bez razloga ponosni na svoj Stari most. Mostar bez ovog mosta nebi bio ono što jeste. To bi bilo tijelo skladno i lijepo, dobro srca, ali bez duše i mozga.

A sada ćemo preći na narodno predanje, šta nam ono kaže.

Pored mnogih priča postoji i narodna pjesma o gradnji Starog mosta, čija se gradnja pripisuje »neimar Radi«.

Po narodnoj pjesmi i Stari most, kao i sve druge stare građevine, sagrađen je trudom i žrtvama samog naroda. »NEIMAR RADE« je simboličan naziv za narod — raju pod Turcima.

Ovdje ćemo navesti samo jedan odlomak te pjesme:

Mila braćo, čuda golemoga!
Kad se gradi kamena ćuprija
U Mostaru na vodi Neretvi:
U cara je ni u kralja nema,
Majstor joj je **neimare Rade**.
Gradio je za nuždu veliku,
Da bi svoju glavu otkupio.
Jer ga Turčin bio osuđnio.
Gradio je četiri godine.
On načini kamenu ćupriju,
A naiđe usov niz Neretvu.
Obori mu stijene i kalufe,
Ljuto cvili neimare Rade:
— Šta ću junak od života svoga? —
Al' ga više iz Veleži vila:
— Ne budali neimare Rade!
Ti prohodaj po svemu Mostaru,
Pa ti nađi Stoju i Stojana,
Pa uzidaj u most u Mostaru. —
Kad to čuo neimare Rade,
Pođe Rade po svemu Mostaru,
Po Mostaru i oko Mostara,
Nađe majstor Stoju i Stojana,
Uzida ih u most u Mostaru,
Od Cernice i od Carine,
I načini kamenu ćupriju.

Kako se vidi isti motiv kao kod zidanja »Skadra na Bojani«.

Kako su lijepi ovi stihovi! Dokument o patnjama naših naroda.

Istorija ne poznaje »neimara Radu« kao nekog graditelja, ali nam i ova narodna pjesma dokazuje, da je most sagrađen za vrijeme Turaka.

Takođe jedna muslimanska narodna pjesma dugog razmjera pod naslovom »Car i Lehovkinja Mara« odnosi se na gradnju mostarskoga mosta. Pjesma kaže, da je neki »iz Mostara Huso« učinio izvjesne usluge samome sultanu Sulejmanu. I za uzdarje, po želji toga Huse Mostarca, sultan obećaje da će mu sagraditi most u Mostaru. Pjesma završava stihovima, kako sam sultan Sulejman poziva svog čuvara pečata:

»Lalo moja, muhur sahibija!
Uzmi blaga, koliko ti drago,
A ja ću ti FERMAN napraviti,
HAJDE MENI DO MOSTARA SIĐI,
NA NERETVI NAPRAVI ČUPRIJU«.

A da vidiš carskog muhurlije:
NA NERETVI ON GRADI ČUPRIJU,
Manje nije neg' dvi godinice.
NA NERETVI NAMISTI ČUPRIJU,
Pokloni je od Mostara Husi!«

Karakteristično je, u ovome slučaju, da se istorijski dokazi slažu sa narodnim predanjem, pa se sa većom sigurnošću može tvrditi, da su Stari most gradili Turci.

I umjetnička poezija uzima za motiv Mostar i njegov Stari most. Nije ni čudo, jer Mostar je grad u kome duša čudno osjeća, i u kome ima neobjašnjive privlačnosti, a Stari most sa »starim gradom« oko njega osvaja impresijom i živahnošću koja se odmah nametne. Kada čovjek stane na vrh Starog mosta i baci pogled duž Neretve, koja hučno baca talasa i vječito pjeva pjesmu istu, nostalgичnu pjesmu, on tek onda osjeća zašto su Ćorović, Đikić i Šantić pisali i pjevali onako zanosno o šehar Mostaru.

Lepote! Uz reku kao labud beo,
Leži Mostar i pun sunca, adidžara
Sav trepti i stremlji s kopljima munara,
Kao da bi nebu poleteti hteo.

(Aleksa Šantić)

Tako je i Mostarac i veliki dobrotvor svog rodnog mjestu, znameniti vojskovođa, savjetnik sultana Murata III i bosanski namjesnik, a inače istaknuti pjesnik DERVIŠ - PAŠA BAJEZIDAGIĆ - BILIĆ još 1592 godine napisao jednu poemu o svom Mostaru, koju je s turskog jezika prepjevao istorik i pjesnik Seifet beg Bašagić Nevesinjac. Jedan fragment te poeme glasi:

Ko bi mogo opjevati redom
SVE LJEPOTE DIVNOGA MOSTARA?!
Zar se čudiš srce, što ga ljubim
Sa ljubavlju sinovskoga žara?

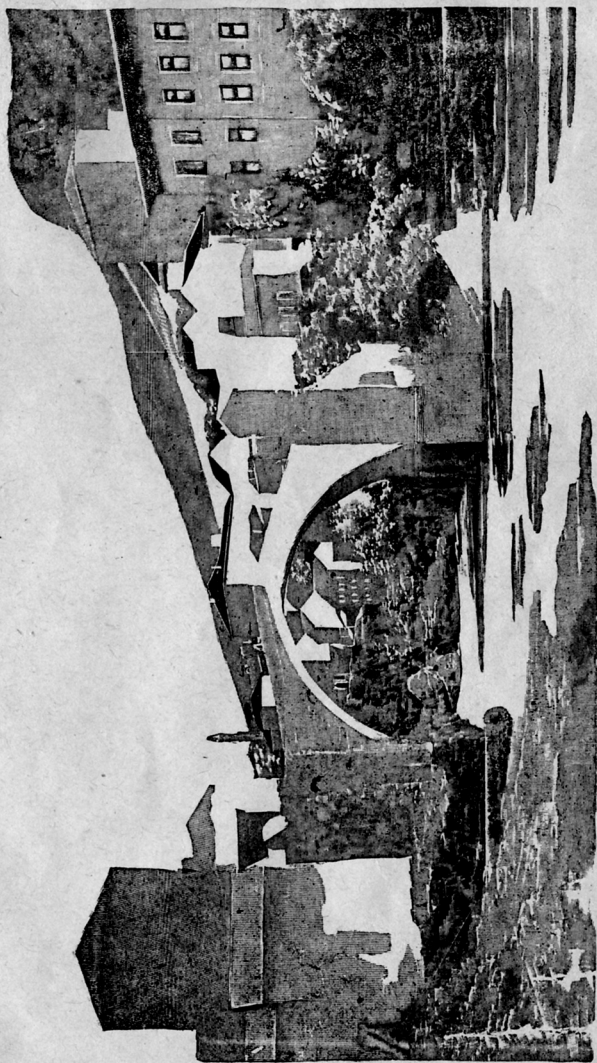
S voćem, s vodom i ostalim miljem
On je drugi Misir na svijetu.
Svak će reći, da je rajska bašča —
Kad ga vidi u majskome cvijetu.

S DVIJE KULE VELIKA ČUPRIJA —
Pružila se preko r'jeke čarne,
Pa sa svojim VELEBNIJEM LUKOM
PRICINJA SE POPUT DUGE ŠARNE.

I zaista ako gledate Stari most bilo po danu ili po noći on vas sa svojim kulama impresuje kao da je to predgrađe nekog divnog grada sa Orijenta. Zbog toga je i nepoznati istočnjački pjesnik po svom dolasku u Mostar napisao ovaj stih »Putovah dugo i zadivljen stadoh pred kapijama Mostara, jer ugledah vita minareta kao glasove molitava i MOST NA VODI KAO MJESEC NA NEBU«!

I svako se nehotimice pita: šta je upravo to, što veličanstveno djeluje? Prije svega grandioznost u konstrukciji mosta, koja je izvedena tako, da gospodare samo četvrtasti kamen i metal, spojeni u jednu cjelinu i jedinstvenu visinu luka. Najimpresivniji utisak svakako ostavlja harmonija dimenzija.

Kada je pisac »Zapamćenja« i pjesnik »Osvetnika« fra Grga Martić Hercegovac došao prvi put u Mostar 1878 godine, i to na konju od Kreševa do Mostara, pa prelazeći preko mosta »sknadio« je ove stihove:

ELEKTRO — INSTALATERSKO PREDUZEĆE

»ELEKTRA« - MOSTAR

Tel. 340 — Tek. rač. 730-T-104 — Braće Brkića 34

V R Š I :

sve elektro - instalaterske radove na
terenu grada i sreza Mostara.

HOTELSKO PREDUZEĆE

„NERETVA“

M O S T A R

Telefon 247 — Tek. rač. 730-T-199

Posjetite našu kafanu, restoran i bar.

Imamo prvoklasnu muziku, a pića, jela i me-
zetluci odličnog kvaliteta uz povoljne cijene.

Samostalna trgovinska radnja tekstilom

»KORANA« — Mostar

Tel. 454 - Tek. rač. 730-T-257 - Braće Fejića ul.—
kod kina »Zvijezde«

**Nudi Vam tekstilnu robu odličnog kvaliteta iz
renomiranih domaćih tvornica po povoljnim cijenama.**

Dajemo robu na potrošački kredit.

POSJETITE NAS!

Omladinska knjižara i papirnica

M O S T A R

Tel. 591 - Tek. rn. 730-T-259 - Mostraskog bataljona 20

PREPORUČUJE svoju bogato sortiranu prodavaonicu knjiga, kancelarijskog i školskog pribora uz najpovoljnije cijene.

Trgovinska radnja tekstilom

„Elegant“

M O S T A R

Tel. 339 — Tek. rač. 730-T-256 — Maršala Tita 122
ugao kod Narodne banke za grad

**Odlični pamučni štofovi, najmoderniji dezeni
svilene i pamučne tkanine, kratka pletena roba.**

DAJEMO ROBU NA KREDIT.

Posjetite nas i uvjerite se o velikom izboru i kvalitetu

UGOSTITELJSKO PREDUZEĆE

„G R O Z D“

M O S T A R

Tel. 311 — Tek. rač. 734-T-68 — Biskupova palača

U omiljenim izletištima Mostaraca i stranaca ima svoje radnje, u Ilićima, Blagaju, Buni, Gnojnicama, Potocima, Rodoču, Čitluku, Cerinu, Pologu i Drežnici, u kojima nudi svim gostima KVALITETNA LJUTA I SLATKA PICA KAO I RAZNE GURMANSKE MEZETLUKE.

Ugostiteljska radnja „Zdravljak“

M O S T A R

Tel. 472 — Tek. rač. 730-T-204 — Uprava: M. bataljona 28 — Prodavnice: Mostarskog bataljona Braće Fejića i Maršala Tita

Svojim cijenjenim potrošačima nudimo sve vrste mliječnih, suhomesnatih i poslastičarskih proizvoda.

Cijene solidne, usluga brza, odličan kvalitet.

TRGOVINSKA RADNJA

„Delikates — Hercegovka“

M O S T A R

Tel. 405 — Tek. rač. 730-T-250 — Trg republike 7

U našoj bogato sortiranoj prodavnici bićete usluženi najkvalitetnijim alkoholnim i bezalkoholnim pićima, kao i ostalim delikatesnim i prehranbenim proizvodima.

Cijene solidne, usluga brza i tačna.

Prevozno špeditorsko preduzeće

„ŠPEDI CIJA“

M O S T A R

Tel. 584 — uprava — Sarajevska — Želj. stanica

Tel. 505 — garaža — Alekse Šantića ul.

Oblavlja sve vrste utovara, istovara kao i usklađivanja vagona i denčane robe, kako za grad Mostar, tako i za sve okolne srezove, sve vrste selidbi, prenosa kasa i ostalog.

Preduzeće „Voćar“ - Mostar

Telefon 268 i 590 — Mala Tepa 8
Tek. račun kod Narodne banke 730 — T — 48

Gradani,

Ne zaboravite da kod nas možete dobiti razne
artikle: KROMPIR, LUK, PASULJ, KISELO
POVRĆE, VOĆE, SUHOMESNATE PROIZ-
VODE itd

Posjetite

naše prodavnice i uvjerite se o kvalitetu i
solidnim cijenama.

» H U M «

ZANATSKO · PROIZVODNA RADIONICA
ZA PROIZVODNJU HLJEBA I PECIVA

M O S T A R

Drage Palavestre ul. 5. — Tek. rač. 730 - T - 261

*Proizvodi kruh dobrog kvaliteta
za potrebe građana, restorana,
menzi i drugih ustanova.*

Preduzeće za izvoz duhana

„HERCEGOVINA“

M O S T A R

Tel. 323 — Tek. rač. 730-T-232

Brzjav: »Hercegovina duvan«

Poštanski fah 29

VRŠI IZVOZ

bosansko - hercegovačkih duhana, koji su poznati zbog svoje zlatno - žute boje, nježnog tkiva, krupnog lista, te specifičnog ukusa i arome, — u sve EVROPSKE i VANEVROPSKE ZEMLJE.

Rudnik mrkog uglja — Mostar

Telefonj 240 i 241 — Tek. rač. 730-T-2.

PROIZVODI:

Komadašti ugalj, 3.840 kalorija, preko 30 milimetara veličine, orašasti ugalj, 3.800 kalorija od 20—30 milimetara veličine, sitni ugalj, 3.700 kalorija, do 20 milimetara veličine.

Trgovinska radnja tekstilom i parfumerijom

„UKRAS“ **M O S T A R**

Tel. 392 — Ugao: Mostarskog bataljona 27 i Adema
Buća ul. — Tek. rač. 730-T-258

NUDI Vam svoj izvanredno bogat asortiman prvo klasnih muških i ženskih štofova, modnih tkanina, ostalom pamučnom robom i parfumerijskim i kozmetičkim preparatima.

Trgovinska radnja gvoždarskom i metalnom robom

„ČELIK“ — MOSTAR

Tel. 279 — Tek. rač. 730-T-255 — Maršala Tita 111
preko puta Narodnog pozorišta

BOGATO JE SNABDJEVENA

raznom gvoždarskom robom, kućnim potrebštinama,
levačkim priborom, municijom i eksplozivom.

Naročito bogat izbor odličnih štednjaka i želje.
znih kreveta.

**Dajemo robu na potrošački kredit i barirane
čekove.**

Trgovinsko preduzeće „D U V A N“

M O S T A R

Tel. 328 — Tek. rač. 730-T-233 — Adema Buća 32

POTROŠAČI!

U našim prodavnicama bićete brzo i kul-
turno usluženi svim vrstama cigareta iz svih
poznatih fabrika u zemlji.

PREDUZEĆA!

U našim skladištima u Mostaru, Nevesi-
nju, Lištici i Gacku možete se u svako doba
snabdjeti svim vrstama cigareta, šibica, poš-
tanskih i taksenih maraka.

VODOINSTALATERSKA RADIONICA

M O S T A R

Tel. 248 - Tek. rač. 730-T-100 - Onešćukova 20, Vakuf

VRŠI: opravke postojećih i izvodi sve nove vo-
dovodne i kanalizacione radove kao i sanitarne ure-
đuje u novogradnjama, zatim opravke pumpi i pump-
nih uređaja.

Radovi su vrlo solidni — cijene umjerene.

Hotelsko preduzeće

„HERCEGOVINA“

M O S T A R

Tel. 583 — Tek. rač. 730-T-200

Sarajevska 38

Željeznička stanica

Posjetite naše objekte u kojima ćete dobiti kvalitetna alkoholna i bezalkoholna pića, razne mezetluke i jela i spavaće sobe.

Usluga brza i tačna.

Cijene umjerene.

Trgovinsko preduzeće tehničkim materijalom na veliko

„FEROELEKTRO“

M O S T A R

Tel. 526 — Tek. rač. 730-T-237 — Maršala Tita 12

Brzovav: »Feroelektro«

Sa našeg dobro sortiranog skladišta nudimo svim preduzećima i radnjama RAZNI TEHNIČKI I ELEKTRO TEHNIČKI MATERIJAL.

BOGAT ASORTIMAN. — CIJENE SOLIDNE

Trgovinsko preduzeće poljoprivrednim proizvodima i alkoholnim pićima na veliko

„Hercegovka“ - Mostar

Tel. 410 - Tek. rač. 730-T-64 - Brzovav: »Hercegovka«

KUPUJE I PRODAJE sve vrste poljoprivrednih proizvoda (voća, povrća, jaja, peradi, živine i sl.), kao i alkoholna pića — HERCEGOVAČKA VINA: »Žilavku« i »Blatinu«.

Freduzeće za trgovinu mesom, mesnim preradevinama i ribom na malo

„MESOPROMET“

M O S T A R

Tel. 534 - uprava, Maršala Tita 59 - Tek. rač. 730-T-46

Ako želite dobro i kvalitetno meso uz najpovoljnije cijene, kulturnu uslugu, posjetite našu **HIGIJENSKU MESNICU** na Tepi i ostale prodavnice u svim dijelovima grada.

Ugostiteljka radnja „ŠEDRVAN“

M O S T A R

Maršala Tita ul. - kod Narodnog pozorišta

Mnogi koji su posjetili naš lokal opet su došli. Zašto? Zato što uvijek imamo kvalitetna domaća alkoholna i bezalkoholna pića, odlična jela-raznovrsna, ukusna i jeftina, izvanredne mezetluke i ostalo. **Primamo abonente.**

POSJETITE NAS I UVJERITE SE!

Freduzeće za trgovinu građevinskim materijalom i ogrijevom

„PRENJ“

M O S T A R

Poštanski pretinac 31 - Tel. 307 - Tek. rač. 730-T-56

Uprava: Dr. Safeta Mujića — Prodavnice: 1, 2, 3 i 4

Nabavlja i prodaje: raznu tesanu građu, cement, crijep, ciglu, ogrijevno drvo, ugalj i sav ostali građevinski materijal.

Vrši usluge prevoza i rezanje ogrijevnog drveta.

Zanatska radnja za proizvodnju kruha i peciva

„J A B L A N I C A“

M O S T A R

Telefon 250 — Tek. rač. 730-T-264 — Jakova Baruha
— Španca 4 — uprava, Adema Buća 2 — pekara.

Od kako smo postali samostalna radionica ističemo se u izradi kvalitetnog peciva i kruha.

„Željeznička restauracija

M O S T A R

Tel. 529 — Sarajevska ul. — Želj. stanica

P A Ž N J A !

Obavještavamo građanstvo i putnike da raspolazemo sa raznim sremskim mezetlucima, zagrebačkim »Tomislav« pivom, kao i dobrim hercegovačkim pićima.

1 litar vina 150.— Din., turska kafa 30.— Din.
U najskorije vrijeme otvaramo expres kuhinju sa ukusnim jelima i jeftinim cijenama.

Trgovinska radnja
tekstilom, namještajem i galanterijom

„Nova trgovina“

M O S T A R

Tel. 433 — Tek. rač. 730-T-254 — Maršala Tita 42

TEKSTIL u velikom izboru

MODERAN NAMJEŠTAJ odličnog kvaliteta, udoban i praktičan

GALANTERIJA raznolika za grad i selo
Izdajemo robu na potrošački kredit.

Predionica pamuka M O S T A R

Tel. 308 — Vrapčići — Tek. rač. 730-T-38

IZRAĐUJE: visokokvalitetno češljano pamučno pre-

divo od Nm. 50 do Nm. 200 od najkvalitetnijeg egipatskog »karnak« pamuka, koji se upotrebljava za izradu najfinijih tkanina kao: puplina i zefira itd. Vršiti doradu sirovog prediva: končanje - gaziranje i mercežiranje.

Proizvodi cel - predivo iz umjetnog vlakna (»celvole«).

TVORNICA DUHANA M O S T A R

Maršala Tita 2 — Žiro račun 730-T-19

Brzjav: FADUV MOSTAR — Telefoni: 280 i 579

FUŠITE MOSTARSKÉ CIGARETE

»Mostar«, »Drina«, »Morava«, »Sutjeska«, »Zeta«
»Ibar« i »Drava« kao i ostale cigarete za prigode,
izvoz i slično, koji uvijek zadovoljavaju ukus pušača.

Gradska apoteka - Mostar

»14 FEBRUAR«

Ulica Mostarskog bataljona 14 i 18 — Telefon 564

Sa svojim prodavnicama

MEDICINSKA DROGERIJA I OPTIKA

APOTEKA raspolaže svim lekovima domaće i strane proizvodnje.

DROGERIJA nudi po najnižim cijenama svu kozmetiku za njegu tijela i lica.

OPTIKA raspolaže svim optičkim pomagalicama najboljeg kvaliteta.

POSJETITE NAS I UVJERITE SE!

Trgovinsko preduzeće prehranbenim proizvodima
na veliko

„KOLONIJAL“

M O S T A R

Tel. 490 — Tek. rač. 730-T-70 — Sarajevska 16

Poštanski pretinac 14

NUDI svim trgovačkim radnjama, zemljo-
radničkim zadrugama i ustanovama sa samo-
stalnim finansiranjem bogat asortiman svih
prehranbenih artikala

Trgovinska radnja industrijskom robom na malo

„ROBNA KUĆA“

M O S T A R

Tel. 286 — Tek. rač. 730-T-245 — Maršala Tita ul.

POTROŠAČI!

Posjetite našu »ROBNU KUĆU« bez obzira na
kupnju i uvjerite se u širok asortiman, solidnu uslu-
gu i povoljne cijene.

Dajemo robu na potrošački kredit.

Trgovinsko preduzeće mješovitom robom

„BUDUĆNOST“

M O S T A R

Tel. 440 - direkcija — Matije Gubca 4 — Tel. 476
magazin — Tek. rač. 734-T-36

NUDI potrošačima sve prehranbene artikle i kućne
potrebštine uz najpovoljnije cijene.

Ugostiteljska radnja

„Lištica“

Ulica M. bataljona - (Korzo) — Tek. rač. 730-T-271

GRAĐANI I PUTNICI!

Ne zaboravite da u našem objektu možete
uvijek dobiti kvalitetna alkoholna i bezalko-
holna pića, odlična jela i mezetluke.

Posjetite nas i uvjerite se!

Trgovinsko preduzeće prehranbenim proizvodima
na veliko i malo

„NERETVA“

M O S T A R

Tel. 245 i 277 — Tek. rač. 730-T-52 — Adema Buća 14

U svojim dobro sortiranim prodavnicama nudi
sve vrste prehranbenih artikala uz najniže dnevne
cijene.